

Geertz har været foregangsmanden for dette arbejde. Efter at have beskæftiget sig med Indonesien fik han interesse for Marokko, og i 1968 udkom hans velkendte bog *Islam Observed: Religious Development in Morocco and Indonesia*. Geertz blev herefter læremester for mange af de amerikanske antropologer, der efterfølgende beskæftigede sig med Marokko. Dwyers kapitel giver en glimrende gennemgang af dette arbejde historisk set, såvel som han også grundigt gennemgår bogens øvrige bidrag.

Overordnet er der to fællesnævnerne for kapitlerne i antologien. Den ene er, at de handler om feltarbejdet, og den anden er, at det foregår i Marokko. Men så hører lighederne stort set også op. Som nævnt i begyndelsen af denne anmeldelse var formålet med bogen netop at vise, at det at udføre feltarbejde kan være forbundet med mange forskellige udfordringer, og at Marokko er et land med rigtig mange forskelligheder. Derfor giver kapitlerne heller ikke, som både redaktørerne og Dwyer nævner, et fyldestgørende billede af den variation, som findes i Marokko. Til trods for dette giver bidragene nogle brikker til et større puslespil, således at man måske kan få en bedre forestilling om, hvordan det samlede billede kunne se ud.

Kapitlerne i denne antologi viser en større refleksivitet, end der tidligere er set, og antropologen som person træder tydeligere frem – og det er lige præcis det, der er bogens styrke. Hvor tidligere arbejder fokuserede mere på det, der skulle undersøges, og antropologen var i baggrunden, er der her mere fokus på antropologen som person.

Antologien kan anbefales både som en appetitvækker for dem, der er interesseret i feltarbejdets dilemmaer, og dem, der vil have mere kendskab til Marokkos mangfoldighed.

*Ilse Halby
Antropolog, mag.scient.*

KIRSTEN HASTRUP & MARTIN SKRYDSTRUP (eds.): The Social Life of Climate Change Models. Anticipating Nature. New York: Routledge 2013. 240 sider. ISBN 978-0-415- 62858-7. Pris: £ 80.

Efter 10-12.000 år med udvikling inden for landbrug, industrialisering, befolknings-tilvækst og urbanisering m.m. er det menneskelige fingeraftryk at finde alle steder på kloden. Bogen *The Social Life of Climate Change Models – Anticipating Nature* har netop dette som udgangspunkt: at vi ikke kan forstå jorden som upåvirket af menneskelig aktivitet. Mennesket er medskabere af klimaændringerne, og et klima i forandring byder blandt andet på mere ekstreme vejrbegebenheder og ændrede

årstider. Dog ser mennesket ikke passivt til, mens verden ændrer sig: „At agere på udfordringer er del af menneskeligt og socialt liv. Hvis sociale aktører skal kunne handle sammenhængende og påtage sig et samfundsmæssigt ansvar, har de brug for rimeligt velunderbyggede forventninger til fremtiden.“ Sådan skriver Kirsten Hastrup i det indledende kapitel, og det er i bund og grund det, bogen handler om: Mennesker verden rundt, om det er arktiske jægere (kapitel 5) eller klimaforskere ved en borestation (kapitel 9), erfarer, agerer på og udtrykker sig om klimaet. Bogen handler om, hvordan klimaet erfares af eksperter såvel som lægmænd, samt hvilke forklaringer der bringes i spil, når klimaet skal forstås. På trods af at forholdet mellem natur og samfund ikke er noget nyt studieobjekt for antropologien, er spørgsmålet om, hvordan mennesker kloden rundt forsøger at forudsige naturens gang, komplekst.

Forskningsprojektet „Waterworlds“ på Institut for Antropologi tog udfordringen op ved at afholde en interdisciplinær workshop, hvis resultat er denne antologi, hvor forskellige discipliner (fra antropologi over geografi til fysik og „science and technology studies“ (STS)) bidrager med ti casestudier. Kapitlerne tager hver især fat på nogle af de videnspraksisser, mennesker over hele kloden anvender for at forudsige og navigere i deres naturlige omgivelser. Kapitlerne udforsker forskellige domæner af videnskabelig ekspertise og politikudformning, såsom iskerneboring (kapitel 9), modellering af oversvømmelsesrisiko (kapitel 4) og kystnær tilpasning (kapitel 7), og de analyserer ligeledes lokale praksisser for at forudsige klimaændringernes konsekvenser i Indien (kapitel 3), på Cook-øerne (kapitel 4), i Tibet (kapitel 6) og det højarktiske (kapitel 5). I alle kapitlerne fremtræder der et klart budskab om, at mennesker bruger deres viden, hvad enten den består af optegnelser, erfaringer, observationer osv., og transformerer den til, hvad der ses som realistiske klimascenarier for at kunne tilpasse sig de udfordringer, et klima i forandring fører med sig. I bogen bliver denne praksis refereret til som „klimamodellering“, og Hastrups indledende observation om, at klimamodeller og -modellering „har deres eget sociale liv“ (kapitel 1), passer fint med ønsket om at vise, at alle forsøg på at modellere, forudsige og fortolke naturen er dybt sociale og afhængige af den samtidige kontekst.

En kritik, antologier ofte får, er, at bidragene stritter i for mange retninger – at bogen vil for mange ting på én gang. Sådan er det ikke i dette tilfælde. Bogens kapitler stiller relevante spørgsmål om, hvad natur, vejr og klima er, og hvordan vi forstår det. I flere af kapitlerne introduceres Anna Tsings begreb *worlding*, det vil sige, hvad mennesker gør, når de skaber mening ud fra data og observationer. I bogen bruges det til at forklare, hvad de kontekstualiserende praksisser betyder for, hvad der ses som „korrekt viden“ om klimaet, og begrebet er vældig godt til at understrege pointen om, at data og observationer af klimaet aldrig kan

være fuldstændige repræsentationer af virkeligheden. Tsings arbejde anvendes i samtlige kapitler, og hver for sig fungerer det fint i kapitlerne. Men når man læser bogen fra start til slut, kommer det undervejs til at føles som en gentagelse. Det er dog ikke de enkelte forfatters skyld, der blot har valgt et passende teoretisk begreb til deres analyser. Et enkelt surt opstød ændrer dog ikke på, at bogen har et interessant hovedbudskab, nemlig at klimamodellering aldrig kan være mere end omtrentlige og flygtige udregninger og forudsigelser baseret på en del måling og observation tilsat personlig vurdering. Det spændende er, at det gælder for både eksperten og lægmanden, og derved rokker det lidt ved den autoritet og myndighed, vi normalt tillægger klimamodeller og -modellering her i Vesten.

Et spørgsmål er, hvilke implikationer det har, at det, på trods af at man tæller og lægger sammen, ikke er muligt at forudsige naturens gang. Måske er det sådan, som bidragsyderne til denne bog lægger op til, at klimamodellering bør studeres som et magtfuldt socialt objekt og ikke kun som et redskab til videnskabelige undersøgelser. For det er netop i erkendelsen af det sociale i klimamodellering, at bogens væsentligste bidrag ligger. Bogens hovedpointe, og hvad der burde få alle, der beskæftiger sig med klima til at læse den, er anerkendelsen af, at de måder, man ræsonnerer over klima på, ligegyldigt om man er ekspert eller lægmand, har samme formål. Jægere i Arktis (kapitel 5) eller tibetanske kvægavlere (kapitel 6) deler samme ønske som klimaforskere verden over, nemlig at forstå, hvad der sker med de omgivelser, de bevæger og befinder sig i. Inden for klimaforskning er der en stigende efterspørgsel efter bidrag fra samfundsvidenskaberne, fordi de kan være med til at bygge bro mellem forskellige erfaringsverdener og på den måde skabe større vished om, hvordan det ændrede klima kan tackles. Bogen kan i høj grad siges at være et svar på denne opfordring. Naturen er altid blevet anticiperet, og klimaet har altid ændret sig. Nu, hvor vi befinder os i den antropocene tidsalder, er spørgsmålet, hvor meget klimaet ændrer sig og hvor hurtigt, samt på basis af hvilken viden vi tilpasser os.

*Julie Leth
BSc i antropologi, cand.mag. i afrikastudier
Københavns Universitet*